

Befria sig från container-världsbilden

Kolumn publicerad i Göteborgs Fria, 2008-01-02

Någon smart typ lyckas övertyga mig om att jorden inte alls är platt. Motvilligt accepterar jag detta, i varje fall logiskt. Fast hur långt tid tar det innan jag börjar se på jorden som rund, uppleva den som rund? Det är en sak att veta, men det tar ett tag innan kroppen, seendet, upplevelsen ändrar sig. De som levde på medeltiden behövde nya bilder och metaforer som hjälpte dem att se världen annorlunda. Att betrakta den rundade horisonten var säkerligen till stor hjälp.

Under några år har min världsbild genomgått en liknande omvandling. Det har inte varit lätt. Jag har fått träna mig och jag har fått pröva nya metaforer.

Nationalstaten utger sig vara Samhället

Container-världsbilden har varit så inetsad i min kropp, i mitt seende och i min tankevärld att jag gång på gång ramlat tillbaka in. För tio år sedan visade en tysk sociologprofessor, Ulrich Beck, för mig hur nationalstaten skapat en fiktiv bild av att samhälle och nation är samma sak. Säger man samhället så menar man nationen. Man talar om det svenska samhället eller det franska samhället. Sverige och Frankrike skulle alltså vara olika samhällen.

Under ett par hundra år har nationalstaten försökt göra sig till container för samhället. En viktig metafor har varit territoriet. Genom att låtsas att den behärskar detta landområde har staten fått oss att tro att vi befinner oss inuti Sverige.

Statens glasögon började tidigt användas även av samhällsvetenskapen. Sättet staten såg på sig själv överfördes till samhällsvetenskapernas metoder och teorier. Redan 1979 betecknade A.D Smith detta för metodologisk nationalism. Vetenskapen bekräftade och använde byråkratins världsbild.

Bryter sig ur containern

Sedan åtminstone tio år har en rad samhällsforskare gjort upp med container-världsbilden. De tror inte längre att liv och handlande utspelar sig inom slutna rum. Samhälle och nation är inte längre samma sak. Detta har inneburit att en stor del av samhällsforskningen blivit förlegad. Dessutom upptäcker vi att många protest- och motståndsgupper verkar genom en fiktiv världsbild.

Politik har uppfattats som nationens politik. Samhällsordning har uppfattats som nationalstatens ordning. Samhällsförändring har uppfattats som förändring av staten.

Det politiska arbetet blir instängt i en fiktiv container där protestgrupper och motståndsgupper har fått för sig att de befinner sig inuti Sverige. Man namnger till och med sina organisationer som om man vore en mini-container inuti Sverige-containern: Namn som Sveriges Arbetares Centralorganisation eller Svenska Freds skapar illusionen att dessa organisationer finns inuti Sverige. De grupper som inte låser in sig i den fiktiva Sverige-bubblan utan arbetar direkt med kvinnor som misshandlas eller gör aktioner på vapenföretag anses inte utöva politik. Det betecknas som opolitiska.

Föreställningen att vi skulle befinna oss i Sverige skapar metaforer som "i" eller "inuti". Låt oss pröva nya metaforer. Själv har jag haft stor hjälp av att ersätta "i" med "bredvid".

Samhällen snarare än Samhället

I den samhällsforskning som gör upp med container-världsbilden ses Sverige eller USA inte längre som samhällen. Däremot kan man se kollektiv, kommuniteter, städer, familjehushåll, företag, avdelningar som samhällen. Tänk samhälle som något som kretsar kring torg. Torg fungerar som mötesplatser. På arbetsplatser kan fikarummet eller en korsning av korridorer fungera som torg. Olika statliga verk bildar genom de anställdas möten och gemenskap samhällen. Även riksdagen bildar ett litet samhälle, eller troligen flera. När en gemenskap börjar leva sitt eget liv skapas ett samhälle. Vi kan tänka oss alla dessa samhällen som bredvid varandra snarare än inuti varandra som boxar.

Jag kan uppleva att jag med min dator kopplar upp mig mot Internet. Men jag

uppfattar inte mig själv befinna mig inuti Internet. På ett liknande sätt är samhällen kopplade till varandra.

Samhällen är inblandade och länkade till varandra och de har därmed ansvar att ingripa i varandra. Ulrich Beck menar att fiktionen att nationsgränser skulle avgränsa oss och skydda oss mot delaktighet försvinner. Vi kan inte längre prata om "deras konflikt" eller "båda parter i konflikten". Det finns ingen enskild palestinsk-israelisk konflikt. Fattigdom är inte nationellt. Vi måste istället undersöka hur de samhällen vi rör oss mellan stöder och tjänar på exploatering och förtryck. Och vi behöver bygga motstånds-samhällen som ingriper. Vi kan inte längre vända oss till en fiktiv samhälls-container och förvänta oss att de som sitter i riksdagen är mer politiker än vad vi är. Vi har ansvar att börja leva det solidariska samhället och samarbeta med andra rättvisa samhällen. Förtryck och fattigdom kräver dessutom av oss intervenser i våldsamma och destruktiva samhällen.

Per Herngren

2008-01-02, version 1.2

Läs vidare

[Kultur är inte en container](#)

[Sverige är inget samhälle](#)